

**STRATEGIJA NA RNVO - ROMA 2002
ZA RAZVOJ NA ROMSKATA ZAEDNICA
VO REPUBLIKA MAKEDONIJA
2005- 2015**

MAJ 2004

SODR@INA

I. Voved

II. Analiza na opkru`uvaweto

II.1.Nadvore{no opkru`uvawe

II.1.1.Op{testveno opkru`uvawe

II.1.2.Posebno opkru`uvawe

II.2.Vnatre{no opkru`uvawe

II.2.1.Struktura

II.2.2.Kultura

II.2.3.Resursi

III.Strategija

III.1.Vizija

III.2.Misija

III.3.Strate{ki celi

III.4.Identifikuvani potrebi po strate{ki celi

III.5.Specifi-ni celi

IV. Metodologija za implementacija na strategijata

I. VOVED

Mre`ata na romski organizacii RNVO - Roma2002 vo tekot na svoeto dvogodi{no postoewe kontinuirano vlo`uva napori da gi naso-i idnite planovi kon soo-uvawe so potrebite na romskata zaednica. Imaj}i vo predvid deka problemite se tesno povrzani eden so drug i deka ne mo`e da se deluva izolirano kon eden problem, Mre`ata cvrsto odlu-i da gradi proces na strate{ko planirawe za idnite aktivnosti i da gi pretpostavi mo`nite na-ini za poefikasno deluvawe. Prethodno postavenata Strategija za razvoj na romskite NVO be{e prvot dokument podgotven od samite romski organizacii i kako takov vo svojata sodr`ina ima{e golem del na problemi koi ja tangiraat po{irokata romska zaednica. Sledej}i go ravojot na situacijata i poslednite inicijativi za poseriozen pristap kon re{avaweto na romskite problemi od strana na Evropskata Komisija i Svetska Banka, kako i Vladata na Republika Makedonija, RNVO - Roma 2002 odlu-i da dade svoj pridones i stavovi kako mo`e i treba da se deluva vrz problemite na romskata zaednica. Pravoto za u-estvo na Romite vo site nivoa na gradewe idni politiki koi }e se odnesuvaat kon niv e neminovno, a toa nametnuva jasna potreba za u-estvo na site relevantni organizaciski strukturi koi Romite vo Makedonija gi imaat. So vakva namera e graden i ovoj dokument, koj pravi obid da pomogne na site zainteresirani strani okolu razre{uvaweto i progresot na Romite vo Makedonija.

II. ANALIZA NA OPKRU@UVAWETO

II.1 Nadvore{no opkru`uvawe

II.1.1. Op{testveno opkru`uvawe

Kako rezultat na Ohridskiot Ramkoven Dogovor i zakonskata obvraska na dr`avata za sproveduvawe na popis na naselenie, vo Republika Makedonija be{e realiziran popis na naselenieto, stanovite i doma}instvata vo periodot od 1 do 15 Noemvri 2002. Ovde navedenite podatoci se prvi-nite rezultati od popisot objaveni na 01.12.2003, dodeka kone-nite podatoci }e bidat objaveni vo Juni 2004. Vo slednata tabela e dadena strukturata na naselenieto vo Republika Makedonija vo procenti spored izjasnuvawe po nacionalna pripadnost.

Nacionalna pripadnost	1948	1953	1961	1971	1981	1991	1994	2002
Vkupno	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Makedonci	65.8	66.0	71.2	69.3	67.0	65.3	66.6	64.18
Albanci	17.1	12.5	13.0	17.0	19.8	21.7	22.7	25.17
Turci	8.3	15.6	9.4	6.6	4.5	3.8	4.0	3.85
Romi	1.7	1.6	1.5	1.5	2.3	2.6	2.2	2.66
Vlasi	0.8	0.7	0.6	0.4	0.3	0.4	0.4	0.48
Srbi	2.6	2.7	3.0	2.8	2.3	2.1	2.1	1.78
Bo{waci	-	-	-	-	-	-	-	0.84
Ostanati	1.0	1.0	1.4	2.3	3.8	4.1	2.0	1.04

Od gore navedenata tabela mo`eda vidime deka na posledniot popis imame nova evidencija za zaednicata na etni-kite Bo{waci. Generalno zemeno site komentari i reakcii na odredeni politi-ki partii (opozicijata i partiite von parlamentot), lideri na etni-ki zaednici ili organizacii imaa negativni ocenki za na-inot na koj se sprovede popisot kako i za relevantnosta na poka`anite rezultati. Ova e poradi toa {to be{e voveden nov princip na popi{uvawe; i pokraj obezbeduvaweto na popi{uva-i na soodveten jazik ima{e propusti vo obukata, rasporedot i koordinacijata na popi{uva-ite. Sepak partiite na vlast zaedno so me|unarodnata zaednica zastanaa pozadi celiot proces so koj se garantira relevantnosta i objektivnosta na dobienite rezultati. Osven toa, i ostanatite faktori smetaat deka rezultatitene otstupuvaat mnogu od fakti-kata sostojba.

Republika Makedonija spajavo dr`aviteso sredno nizok prihod so Bruto Nacionalen Proizvod (BNP) \$1.700 po glava na `itel`. Spajavo zemjitekoi se sredno zadol`eni so nadvoren dolg od 1,6 milijardi dolari.

Pokraj skora`nite krizi koi gi vku-uvaat Kosovskata kriza vo 1999 i voeniot konflikt od 2001, mo`eme da ka`eme deka e napraven nekoj progres vo ekonomskite reformi. Ova pred s# se odnesuva na privatizacijata na op`testveni kapital i pazarnata ekonomija. Malcinskite zaednici skoro voop`to ne bea vku-eni vo ovie procesi, nitu pak se napravija nekoj posebni napori za malcinskite zaednici da imaat nekakvi pridobivki od ovie procesi. Sepak, skromniot porast od osamostojuvaweto i relativno niskiot stepen na direktni stranski investicii uka`uvaat deka biznis opkru`uvaweto ima potreba od zna-itelno podobruvawe za kreiranje novi rabotni mesta preku privatniot sektor.

Donatorite & dodelija na Makedonija 275 milioni dolari za poddr`ka vo platniot bilans, implementacija na Ohridskiot Ramkoven Dogovor i rekonstrukcija na o`tetenata infrastruktura. Donatorite, isto taka ja deklariraa nivnata spremnost da obezbedat dodatni 244 milioni dolari za poddr`ka na razvojni programi koi se fokusirani na: poddr`ka na reformite vo javnata administracija, promocija na otvarawe na novi rabotni mesta vo privatniot sektor, razvoj na ~ovekovi kapaciteti i za`tita na ranlivi grupi preku investicii za poddr`ka i obezbeduvawe sovetodavna javna politika vo oblata na zdravstvoto, obrazovaniето i socijalniot sektor.

Sepak, i pokraj ovie dostignuvawa ne bea stvoreni novi rabotni mesta, odnosno brojot na nevraboteni lica zaklu-no 31.10. 2003 iznesuva 383 693 lica. Procentot na nevrabotenost varira za razli-ni etni-ki zaednici so zna-itelno visok procent na nevrabotenost pome|u pove`eto malcinski grupi za razlika od etni-kite Makedonci, {to mo`eda se vidi od slednata tabelata:

		Vkupno	Makedo nci	Albanci	Turci	Romi	Vlasi	Srbi	Ostanati
1998	Rabotna sila	823.825	643.689	112.190	22.600	16.280	2.443	11.590	15.033
	Vraboteni	539.761	455.946	50.915	12.564	4.165	1.845	7.350	6.976
	Nevraboteni	284.064	187.743	61.275	10.036	12.115	598	4.240	8.057
1999	Rabotna sila	806.674	636.306	101.913	20.176	15.796	3.292	13.995	15.196
	Vraboteni	545.224	460.009	49.131	10.676	4.459	2.759	9.879	8.311
	Nevraboteni	261.450	176.297	52.782	9.500	11.337	533	4.116	6.885
2000	Rabotna sila	811.556	639.364	105.928	20.307	13.364	2.289	11.693	18.611
	Vraboteni	549.846	459.200	53.866	12.474	3.588	1.555	7.416	11.747
	Nevraboteni	261.710	180.164	52.062	7.833	9.776	734	4.277	6.864

Spored najnovite oficijalni podatoci na dr`avniot Zavod za statistika za noemvri i dekemvri 2003 godina samo 1500 den. mu ostanuvaat na edno ~etiri-leno semejstvo {to `ivee od edna prose-na plata, koja iznesuva 11.870 denari. Zna~i na pove`e od 50.000 semejstva im ostanuvaat samo 1.500 denari mese-no za da gi platat smetkite za voda, struja, telefon, da kupat proizvodi za li-na higijena i t.n. Spored oficijalnite podatoci semejstvoto so edna plata mese-no ima dovolno pari samo da se prehrani. Dosega`nite vladi nekolkupati samostojno ili vo sorabotka so pretstavnici na Svetska banka podgotvuvala programi za borba za namaluvawe na siroma`tijata, no se pak o-igledno rezultati nema.

Republika Makedonija vo tekot na nejinoto postoevawe ima`e 4 parlamentarni izbori, od koi poslednitese odr`aana 15 septemvri 2002 godina.

Ohridskiot ramkoven dogovor rezultira`e so promena na Ustavot na Republika Makedonija so {to se obezbedi ramka za reformi vo javnata administracija, Zakonot za decentralizacija i novata teritorijalna podelba na dr`avata. Isto taka, ~ekor napred vo ovoj kontekst e napraven so legaliziraweto na Tetovskiот Univerzitet kako tret dr`aven univerzitet, so {to se pravi obid za re`avawe na pra`aweto na visokoto obrazovanie na albanskata zaednica vo Republika Makedonija.

Vo ovoj period (2001-2003) problemite vo obrazovaniето kontinuirano se zgolemuvaat vo odnos na kvalitetot, etni-kata podelenost i netrpelivost vo nastavata i organizirani sindikalni {trajkovi na vrabotenite vo obrazovaniето, nau-ni i kulturni institucii. Obidite za promeni vo obrazovniот sistem ne poka`aa pozitivni rezultati taka da s# pove`e ima segregacija, vovglavno me|u Makedoncite i Albancite. Politi-kite procesi i nivnoto vlijanie se dlaboko navlezeni vo obrazovniот sistem i vo sprega so etni-kite stereotipi i predrasudi vo opkru`uvaweto na u-enicite i rezultiraat so vlo`uvawe na sevkupniот obrazoven proces.

II.1.2. Posebno opkru`uvawe

¹ Izvor: Izveštaj na Svetska Banka za Republika Makedonija za 2003

Romite vo Republika Makedonija, spored posledniot popis od 2002 se zastapeni so 2.66%, odnosno vkupna brojka od 53 879 Romi. Najgolem broj od Romite vo Republika Makedonija `iveat vo gradovite (95%), a brojot na Romi koi {to `iveat vo sela e nezna-itelen. Romite se organizirani preku politi-ki partii, NVOi, kulturno-umetni-ki dru{tva i sl. Politi-ki partii na Romi vo RM se 4, koi participiraa tripati so eden i edna{ so dvajca pratenici vo Parlamentot na Republika Makedonija. Nevladiniot sektor e pretstaven so nad 100 zdru`enija na grajani koi rabotat najmnogu na lokalo nivo, i toa na humanitarni aktivnosti, po koi sleduvaat organizaciite za -ovekovi prava, potoa za specifi-ni grupi (`eni, deca, mladi) i t.n.

Od ekonomski aspekt, vrabotenosta, odnosno nevrabotenosta na Romite e prika`ana so pogornata tabela, pri {to oficijalnite podatoci na dr`avata davaat procent od 73,1% nevrabotenost pome|u Romite. Imajji vo predvid deka golem broj Romi voop{to ne se registrirani vo Biroata za vrabotuvawe, ili pak ne se prijavuvaat redovno, procenkite na romskite NVOi se deka nevrabotenosta na Romite e 95%.

Podatok so koj romskite nevladini organizacii raspolagaat od analizite na teren e deka pove}e od 85% od Romite se korisnici na socijalna pomo{. Od druga strana nekolokute uredbi na Ministerstvoto za trud i socijalna politika za na-inot na dobivawe na socijalna pomo{, u{te pove}e gi vbroi Romite kako najmarginaliziranite i najsiroma{nite vo Republika Makedonija.

Vo Republika Makedonija seu{te ima romski geta kade ne se re{eni najosnovnite potrebi od ifrastrukturata (struja, voda, kanalizacija, asfaltirani pati{ta, uli-no osvetluvawe i t.n.). Vo vtorata polovina na 2003 godina ima i slu-uvawa na grupno iskluvawe od komunalnite mre`i na celi romski naselbi bez ogled na toa dali site gi podmiruvaat ili ne svoite obvrski kon javnite pretprijatija.

[to se odnesuva do obrazovaniето, sostojbata mo`eda se prika`eso oficijalnite podatoci od dr`avata, pri {to istite se odnesuvaat na perodot do 2001 (ponovi podatoci seu{te nema objaveno). Spored ovie podatoci, brojot na Romite vo odnos na vkupniot broj u-enici vo redovnite osnovni u-ili{ta e sledniot:

U-ebna godina	Vkupno	Romi
1998/1999	255.150	7.602
1999/2000	252.212	7.757
2000/2001	246.490	7.970

U-enici vo redovnite sredni u-ili{ta se:

U-ebna godina	Vkupno	Romi
1998/1999	87.420	450
1999/2000	89.775	447
2000/2001	90.990	499

Sostojbata vo visokoto obrazovanie za studentite dr`avjani na RM e slednata:

U-ebna godina	Vkupno	Romi
1998/1999	34.850	48
1999/2000	36.679	71
2000/2001	40.075	108

Vo oficijalnite podatoci na dr`avata koi se odnesuvaat na participacijata na etni-kite zaednici so svojo kadar vo obrazovnite institucii nema del za Romite, {to ka`uva deka Romite ovde voop{to ne se zastapeni. Vo momentot fakultativna nastava na romski jazik se odviva vo edno osnovno u-ili{te vo op{tinata [uto Orizari.

Dr`avata poka`uva nezna-itelni napori za sozdavawe uslovi za zapoznavawe na po{irokata javnost so kulturata, istorijata i tradiciite na Romite i koga toa go pravi, toa e na pogre{en na-in i -esto ja prika`uva temnata strana na `ivotot i kulturata na Romite, so {to se sozdava prostor za negativna stereotipizacija i steknuvawe predrasudi kaj celata populacija.

Vo op{testvenoto `iveewe i ponatamu Romite vo Republika Makedonija ne se tretiraat ednakvo. Se zloupotrebuva nivnata nepismenost. Predrasudite i stereotipite i ponatamu postojat.

Nema primeri za istra`uvawe na kulturata i istorijata na Romite. Vo dosega{niot period od strana na dr`avata nema nekoj pozna-ajni publikacii za `ivotot i tradicijata na Romite, dodeka imame brojni primeri na stranski istra`uvawa, publikacii, studii za `ivotot, potekloto i tradicijata na Romite od Republika Makedonija, {to poka`uva deka nivniot interes e pogolem otkolku interesot na samata dr`ava.

Romite skoro voop{to ne participiraaat vo instituciite na sistemot i dr`avnata administracija. Istite ne u-estvuvaat vo procesite na odluvawe koi se odnesuvaat na pra{awa od nivni interes.

Romskata zaednica poka`uva osoben interes za procesot na gradewe na Nacionalna strategija za integracija na Romite vo Republika Makedonija. Vladata na Republika Makedonija gi prifati inicijativite na Svetskata banka i se o-ekuva vo sledniot period seopfatna involviranost na romskite organizacioni strukturi za ramnopravno u-estvo vo izgotvuvaweto.

Vo momentot postojat inicijativi vo odnos na integracijata na Romite vo dr`avata i regionot, me|u koi:

- Dekada za vku-uvawe na Romite 2005 - 2015
 - Svetska banka
 - Institut otvoreno op{testvo
 - Evropska komisija
 - Razvojna programa na Obedinetitenacii (baza na podatoci)
- Akcionen plan za podobruvawe na sostojbatana Romite 2003 - 2018
 - Organizacija za bezbednost i sigurnost vo Evropa
- Obrazoven fond
 - Svetska banka
 - Institut otvoreno op{testvo
- Programi na me|unarodni agencii i fondacii
 - USAID
 - ECMI
 - CRS – programa za obrazovanie
- Nacionalna strategija za integracija na Romite
 - Vlada na Republika Makedonija
- MCMS

II.2. Vnatre{no opkru`uvawe

II.2.1 Struktura

Koordinacijata Romski Nevladini Organizacii Roma - 2002, ili skrateno RNVO - ROMA 2002 e sostavena od romski nevladini organizacii od Republika Makedonija koi slobodno se zdru`uvaat zaradi ostvaruvawe i usoglasuvawe na svoite zaedni-ki interesi i zaradi vr{ewe na zaedni-ki dejnosti i aktivnosti so cel podobruvawe na socijalniot, ekonomskiot i op{testveni status na romskata zaednica vo Republika Makedonija.

Rabotata na kordinacijata e javna. Javnosta na raboteweto se obezbeduva so redovno izvestuvawe na -lenkite za site oblici na rabotewe. Za informirawe na po{irokoto -lenstvo i po{irokata javnost }e se koristat sredstvata za javno informirawe, internetstranica, informatori, bro{uri i drug pe-aten materijal.

^lenovi na RNVO - Roma 2002 se romski nevladini organizacii koi dobrovolno ja prifa}aat programata, Statutot, Memorandumot za sorabotka i Kodeksot na odnesuvawe doneseni na osnova-koto Sobranie na RNVO - Roma 2002. ^lenovi na RNVO - Roma 2002 mo`at da stanat onie organizacii koi se registrirani soglasno Zakonot na zdru`enijana gra|ani i fondacii i gi ispolnuvaat slednite kriteriumi.

- Da se transparentni vo nivnata rabota i dostapni za novi -lenovi
- Da imaat izgradeno infrastruktura spored Zakonot za zdru`enijana gra|ani i fondacii
- Vo svoeto rabotewenemale prekr{uvawe na Zakonot za zdru`enijana gra|ani i fondacii
- Od svoeto postoeewe do priem vo Koordinacijatasprovele najmalku 3 proekti.
- Da nemaat partiska pozadina ili neposredno u-estvo vo politi-ki kampawi
- Vo svojata programa da imaat naj golem broj na odredbi koi se vo interes na razvojot na romskata zaednica vo Republika Makedonija

Za-lenuvaweto na organizaciiite vo RNVO - Roma 2002 e na predlog na edna RNVO -lenka na Koordinacijata i podr{k}ka na u{te tri RNVO -lenki na Koordinacijata i podnesuvawe na aplikacija za -lenuvawe vo RNVO - Roma 2002. Organizacijata stanuva polnopravna -lenka so donesuvawe na odluka na Sovet na RNVO - Roma 2002.

Vo momentot, sledniteromski nevladini organizacii se -lenki na RNVO - Roma 2002:

- © HDZR "Mese-ina" - Gostivar
- © HZRM "Sonce" - Tetovo

- ⊙ RKC "Darhija" - Skopje
- ⊙ RA@M "Luludi" - Skopje
- ⊙ OMR "Anglunipe" - Skopje
- ⊙ CRZ "Drom" - Kumanovo
- ⊙ RO@M "Daja" - Kumanovo
- ⊙ FPR "Arka" - Kumanovo
- ⊙ ZPR - [tip
- ⊙ HDZR "Phurt" - Del-evo

Site -lenki na RNVO - Roma 2002, potpisni-ki na Memorandumot za sorabotka, formiraat Sobranie koe e najvisok organ na RNVO - Roma 2002. Ova telo se sostanuva najmalku edna { godi{no i toga{ prifa}a novi -lenki i gi izbira ostanatiteorgani na RNVO - Roma 2002.

Pomeju dve sobranija na RNVO - Roma 2002 so koordinacijata upravuva Koordinativno telo sostaveno od 9 do 11 -lena izbrani od Sobranieto, pretstavnici na site sektori koi gi pokriva koordinacijata. Toa pretstavuva izvr{en organ na koordinacijata. Koordinativnoto telo gi nosi najgolem del od odlukite pomejudve sobranija i gi podgotvuvu pogolemiot broj na dokumenti potrebni za rabotata na RNVO - Roma 2002. Pokraj ova, Koordinativnoto telo ja pretstavuva koordinacijata pred ostanatite subjekti. Koordinativnoto telo ima svoj Koordinator, koj pokraj toa {to pravno ja zastapuva koordinacijata, isto taka ja vodi rabotata na Koordinativnoto telo. Koordinatorot ima svoj zamenik koj ja vr{i funkcijata na Koordinatorot vo negovo otsustvo.

RNVO - Roma 2002, kako posebno telo ima Sekretarijat koj vr{i administrativno-tehni-ka uloga vo ramkite na koordinacijata. Isto taka, koordinacijata ima i svoj Portparol, odgovoren za komunikacijata so javnosta i prezentacijata na ROMA - Rnvo 2002 pred po{i rokata javnost.

Nadzorni ot odbor na RNVO - Roma 2002 e u{te edno telo, izbrano od Sobranieto i sostaveno od pretstavnice na RNVO - Roma 2002 ili nadvore{ni lica, koj ima uloga na telo koe ja kontrolira rabotata na koordinacijata i site ostanati nejzini tela.

Generalni celi na RNVO - Roma 2002

So pomo{ na ova koordinacija }e bide podobruvan kapacitetot na RNVO u-esni-ki vo pogled na zaedni-ki nastap, osmisluvawe i sproveduvawe na zaedni-ki programi i proekti. Koordinacijata, isto taka, }e go podr`uva razvojt na zaedni-kite proekti, nivno prestavuvawe pred donatori.

Kordinacijata, voedno, }e osmisluva na-ini na koi }e se istakne silni ot pridonos koj RNVO - ROMA 2002 mo`e da go dade vo razvojt na romskoto nevladino dvi`ewe. Ova vku-luva zaedni-ko lobirawe i nastappred instituciite na sistemot, doma{nite i stranskite potencijalni sorabotnici i donatori.

Specifi-nite celi na RNVO - Roma 2002 se

- Jasno zacrtanavizija i misija
- Formirawe na zaedni-ki fokusirani zada-i, celi, odgovornosti, informacii
- Identifikacija na glavnite nedostatoci i problemi za deluvawe na nacionalno nivo
- Podgotovka na sredno-na i dolgoro-na plan programa kako integralen del na Strategijata na RNVO2002

Formiraweto na mre`ata nema namera da raboti izolirano ili paralelno so doma{nite ili stranski institucii, tuku preku maksimalna i transparentna sorabotka, so site zainteresirani strani, da gi naso-i realnite i prioritetni potrebi na Romite kon nivnoto podobro integrirawe vo sistemot. Ova mre`a voglavno }e zastapuva i lobira, informira, educira, kreira kapaciteti, privlekuva i finansira sredstva za seop{ti ot napredok na Romite i site gra|ani na RM.

II.2.2. Kultura

Pravoto na zdru`uvawe, sorabotka i postignuvawe na zaedni-ki interes koi pridonosuva do mo`nosti za podobro rabotewe na odredeni postaveni celi i zada-i e op{t pokazatel na zdru`enijata na gra|ani Romi od Republika Makedonija.

Ovoj dokument samo postavuva odredeni vrednosti, standardi i normi koi site -lenki treba bezrezervno da gi po-ituvaat a voedno i davaat na drugite zaklu-ok na streme` za za-lenuvawe vo samata forma na zdru`uvawe.

Vo raboteweto na kordinacijata NVO -lenkata treba da se rakovodi vo soodnos na opštite na-ela, etikata, vizijata i misijata na NVO -lenkata i zakonot na zdru`enijata na gra|ani vo Republika Makedonija.

Da dava pridones vo razrabotkata i vo zastapuvawe na vistinata vo odnos na interesite na zdru`uvaweto, bez pri toa da se vodi od lokalisti-ki, li-ni ili sopstveni interesi.

NVO -lenka ne e dozvolivo da zastapuva, prestapuva ili podr`uva niedna politi-ka partija ili bide involvirana direktno vo politi-ka kampawa na politi-ka partija po bilo kakov osnov.

NVO -lenkata e dol`na da ja iznesuva vistinata, vramnote`ena, proverena i so argumenti. Ima pravo da ne go otkrie izvorot na informacija, no se pak snosi materijalna i moralna odgovornost za istata.

Pravo i dol`nost na sekoja NVO -lenka e da se zalaga za sloboden protok na informaciiite.

NVO -lenkata ima prava do pristap na site informacii kako ima i prava da samostojno proveruva odredeni informacii ali za toa e dol`enada ja informira grupata so izve{taj za toa.

NVO -lenkata ima pravo da reagira i da bara informacija za sekoja slu-ka na nedostapnost do informaciiite, da pri toa ja zapoznae grupata i pri toa da bara objasnuvawe, usmeno ili pismeno.

Pri sproveduvawe na sopstvenite aktivnosti zadol`itelno e da sekoja NVO -lenka od grupata da e maksimalno transparentna i pri toa raboti vo soglasnost na prethodno postavenite zada-i i planovi vo rabotewetona proektot vo soglasnost na zakonite i dogovorite za istite.

Rabotata na NVO -lenkata e podlo`no na kritika od grupata i istata e dol`na da postapi po preporakite i zaklu-ocite po istoto i za toa da ja informira grupata.

Sekoja NVO -lenka go po-ituva avtorstvoto na druga NVO i druga -lenka NVO. Vo svoite prilozii gi naveduva iminata na drugite od kogo gi koristi a vo odredeni slu-aevi i za toa bara dozvola za istoto.

NVO -lenkata ne smee da se zanimava so raboti koi gi zagrozuva interesite na drugi NVOi ili -lenkite na NVO grupata.

Najstrogo }e se kazni za primawe na mito ili bide involvirana vo nekoj korupciskii deanija.

Sekoja NVO -lenka dol`na e da go brani interesot na RNVO i bez dogovor ne smee ni{to da prezema bez prethoden dogovor ili odobrenie od drugite -lenki na NVO grupata.

II.2.3. Resursi

^lenkite na RNVO - Roma 2002 gi poseduvaat slednite kapacitete i resursi kako rezultat od nivnata dosega{na rabota:

- a. Raboten prostor
- b. Oprema
 - kompjuterska oprema
 - prezentaciona oprema
 - vozila
 - ma{ini za {iewe
 - drugo (specifi-no)
- c. Obuki
 - materijali za obuki
 - obu-uva-i
- d. Znaewe i ve{tini
 - informacii za potrebitena korisnicite
 - spisanija i internetstranici
 - obu-en kadar
 - organizaciska ekspertiza
- e. Volonteri
 - potencijal za novi lideri
- f. Vrski so donatori
- g. Avtoritet
 - kaj donatorite
 - kaj korisnicite

- kaj drugi NVOi
- kaj institucije
- h. Odnosi s mediji
 - na lokalno nivo
 - na nacionalno nivo
- i. Fleksibilnost
- j. Motivacija

^lenkite na RNVO - Roma 2002 imate sodelovanje ali se delate od naslednjih mrež, fondacij in agencij:

- A) ECMP NVO Mreža za izboljšanje medkulturnih odnosov v RM
- B) NVO Parlament
- C) Građanska platforma
- D) Dostopne
- E) Romska delegacija v Svetski banki
- F) Sojuz narodov
- G) MCMS
- H) CPNVOi
- I) Pravna mreža UNHCR
- J) OBSE - Site za referenčne
- K) USAID
- L) ITZ
- M) ECPR
- N) Caritas
- O) FOSIM
- P) IOO Budimpešta

III. STRATEGIJA NA RNVO - ROMA 2002

III.1. Vizija:

Seopšt efektiven razvoj i participacija na romite vo segmentitena opštveniot život vo Republika Makedonija.

III.2 Misija:

Razvoj na kvalitetot na živeewe na romskata zaednica vo Republika Makedonija preku sorabotka i u-estvo na zaedni-ki inicijativi.

III.3. Strateški celi - razvojni sektori

Strateškite celi se odredeni preku seopfatna diskusija pomeju-lenkite na RNVO - Roma 2002 vrz osnova na nivnoto iskustvo i ekspertiza. Iako romskata zaednica se soo-uva so mnogu problemi koji me|usebe se tesno povrzani, romskite nevladini organizacii se dogovorija za priorititetena strateškite celi na koji }e se raboti vo sledniot period. Prioritetnatalista na strateški celi e slednata:

- I Vrabotuvawe
- II Domuvawe
- III Obrazovanie
- IV Gra|ansko opštstvo, ~ovekovi prava i `enski pra}awa
- V Zdravstvo
- VI NVO Upravuvawe (razvoj)
- VII Diskriminacija
- VIII Kultura, nauka i mediumi
- IX Sport, mladi i ekologija

III.4. Identifikuvani potrebi po strateški celi

1. Vrabotuvawe

- (1) Pristap do informacii /ednakvi mo`nosti
- (2) Lobi grupa za biznis
- (3) Obrazovanie za vozrasni
 - ◆ Pismenost
 - ◆ Kvalifikacija za rabota
 - ◆ Pre-kvalifikacija
- (4) Formirawe sovetodavni biznis centri
- (5) Pristap do povolni krediti
- (6) Obuki za gradewe ve}tini i izgotvuvawe prira-nici
- (7) Sorabotka pome|ubiznis i NVOi

2. Domuvawe

- (8) Podobruvawe na infrastrukturata vo romskite naselbi
 - ◆ Urbanizacija na romskite naselbi
 - ◆ Legalizacija na divite gradbi
 - ◆ Priklu-uvawe kon vodovodna i kanalizaciona mre`a
 - ◆ Legalizacija na elektri-nite priklu-oci
 - ◆ Uli-no osvetluvawe
 - ◆ Asfaltirawe na ulici
- (9) Izgradba na socijalni stanovi za bezdomnici, socijalni slu-ai, mladi bra~ni parovi
- (10) Dislokacija na romski naselbi pogodeni od prirodni nepogodi (Veles - lizgawe na zemji}teto, Kumanovo - poplava i sl.)

- (11) Obezbeduvawe na povolni krediti za kupuvawe na sopstveni stanovi
- (12) Ministerstvoto za transport i vrski da podgotvi studija za uslovite na domuvaweto na Romite so preporaki za pobruvawe na sostojbite
- (13) Vkluvawe na Romite vo institucijate koi se bavate so praweto na domuvawe

3. Obrazovanie

- (1) Merki za spreuvawe na osipuvaweto u-enici od osnovno obrazovanie
- (2) Fond za stipendii (za site vozrastni u-enici)
- (3) Mentorstvo
- (4) Zadolitelno predunilno obrazovanie
- (5) Vospostavuvawe jasni i objektivni kriteriumi za ocenuvawe
- (6) Priem na srednokolci i studenti
- (7) Problem na romskite deca vo specijalnite u-ilita (kvalifikacija)
- (8) Knigi, skolski pribor i drugi unilni pomagala i pribor
- (9) Odgovornost na roditelitate kon obrazovaniето na nivnite deca
- (10) Izuuvawe romski/makedonski jazik spored potrebite
- (11) Konstruktivno iskoristuvawe na slobodnoto vreme na mladite
- (12) Zastapenost na romski kadar vo u-ilitata (od asistenti do u-iteli); Edukacija na nastavniot kadar za rabotaso Romi
- (13) Nastava na romski jazik zavisno od regionalnite potrebi
- (14) Povee unilni objekti spored potrebite vo regionot
- (15) Pritisok za ostvaruvawe na rabotnite programi i planovi

4. Gradansko opstestvo, -ovekovi prava i enski prawa

- (1) Participacija i pravnastapenost na Romite vo institucijate na sistemot
- (2) Lobi grupa za realizacija na pravata na Romite
- (3) Vkluvawe na enite Romki vo site sfere na javniot ivot
- (4) Romi koi nemaat regulirano dravjanstvo
- (5) Edukacija na Romite za registracija na novorodeni i za proces na dobivawe na dravjanstvo
- (6) Informirawe na donatori za rabotaso Romi (problemi i potrebi)
- (7) Podigawe na svesta i edukacija na Romite za -ovekovite prava
- (8) Dokumentacija, statistika, podatoci, istruvawa, analiza
- (9) Promocija na javnoto mislewe (RNVOi)
- (10) Vkluvawe na Romite vo monitoring na sudskiot i pravniot sistem
- (11) Sporedba na doma{nata i meunarodnata legislativa

5. Zdravstvo

- (1) Celosna zdravstvena za{tita vo primarnoto zdravstvo, za site iteli
- (2) Diskriminacija vo zdravstvoto
- (3) Edukacija za reproduktivno zdravje i seks
- (4) Zadolitelna vakcinacija vo periodot od raaweto do osnovno unilte
- (5) Sekoe dete da bide vklueno vo dravnoto zdravstvo (bez ogled na brojot na deca vo semejstvoto)
- (6) Zdravstvena edukacija (osobeno na temi: zavisnost, kultura na zdravo iveewe)
- (7) Poseben akcent na zdravstvenata za{tita na enata Romka vo faza na bremenost i gri'a za novoroden- iwata
- (8) Zdravstvena za{tita za enata Romka
- (9) Revizija na kategorizacijata na decata Romi kako deca so specijalni potrebi
- (10) Zdravstveno osiguruvawe za enitena nivno ime
- (11) Registrirawe na novoroden- iwa
- (12) Po-esti sistematski pregledi na Romite

6. NVO upravuvawe (razvoj)

- (1) Formirawe na lobi grupi
- (2) Podignuvawe na kapacitetot na RNVO
- (3) Inicirawe na razmena na volonteri vo zemjata i nadvor od nea

- (4) Razvoj kon struktuiran model na organizacija vrz osnova na dobri praktiki (benchmarking) na RNVOi / revizija na RNVOi so cel pogolema konkurentnost
- (5) Obuka za Romski lideri , treneri i voda-i na kampawi
- (6) Formirawe na neformalni i formalni koordinacii i vmre`uvawe na RNVO na nacionalno i internacionalno nivo
- (7) Razvoj na sektor za ekonomija, vrabotuvawe i biznis vo ramkite na NVO sektorot

7. Diskriminacija

- (14) Pravno zastapuvawe na slu-ai na diskriminacija pred sudskite organi
- (15) Zastapuvawe i lobirawe
- (16) Edukacija za prepoznavawe na diskriminacija
- (17) Kontinuirano sledewe na sostojbatana pravata na Romite
- (18) Redovno izvestuvawe na doma{nata i me|unarnodata javnost
- (19) Rodova ednakvost
- (20) Promocija i po-ituvawe na razlikite

8. Kultura, nauka i mediumi

- (1) Vklu-uvawe na Romi vo komisijata za kultura na etni-kite zaednici vo RM
- (2) Istra`uvawe vo vraska so romskata kultura, istorija, tradicija i jazik
- (3) Podigawe na kvalitetot na postoe-kite pi{ani i elektronski romski mediumi
- (4) Prisustvo na Romite vo mediumite
- (5) Pogolemo vklu-uvawe na Romite vo instituciite za kultura i nauka
- (6) Pro{iruvawe na romskata programa na dr`avnite nacionalni i lokalni mediumi
- (7) Promocija i prezentacija na romskiot jazik i kultura
- (8) Pottiknuvawe inicijativi za formirawe na institucii za promocija na romskiot jazik i kultura
- (9) Finansirawe na romski nedelni vesnici od strana na dr`avata

9. Sport, mladi i ekologija

- (1). Podignuvawe na svesta kaj mladite Romi za nivno anga`irawe vo oblata na obrazovaniето
- (2). Proekti i programi za animirawe na mladi
- (3). Inicirawe i otvarawe na mladinski organizacii i sorabotka so postoe-kite organizacii kako i vklu-uvawe na mladite devojki vo NVO
- (4). Podignuvawe na zabavniот, kulturniот i sportskiот duh kaj mladite Romi
- (5). Inicirawe za formirawe na sportski klubovi
- (6). Inicirawe za postoeve na Romski Mladinski Informativen Centar
- (7). Formirawe na ekolo{ki - edukativni centri za zdrava i -ista`ivotna sredina

III.5. Specifi~ni celi

1. Vrabotuvawe

Dolgoro~na cel:

Do 2015 vo sorabotka na RNVO 2002, Vladata na RM i biznis sektorot }e se obezbedat programi za vrabotuvawe koi }e ja namalat za 25% nevrabotenosta kaj romskata zaednica, a za 50% od ostanatite rabotosposobni nevraboteni lica }e se ovozmo`at kursevi za prekvalifikacija i pristap do informacii za otvorawe na sopstveni biznisi.

Kratkoro~ni celi:

Do krajot na 2005 RNVO - Roma 2002 }e napravi baza na podatoci od site dostapni izve{tai, preporaki i istra`uvawa za ekonomskata sostojba na romskata zaednica vrz osnova na koi }e mo`at da se podgotvuvaat konkretni programi i akcii za realizacija i re{avawe na situacijata.

Najmalku 3 NVOi od RNVO - Roma 2002 do krajot na 2006 }e imaat formirano sovetodavni biznis centri koi }e nudat sovetodavni uslugi na romskata zaednica za otpo-nuvawe, rakovodewe, analiza na biznisi, podgotovka na biznis planovi.

^lenkite na RNVO - Roma 2002 do krajot na 2006 }e izgradat pograma za redovni obuki na vrabotenite na biznis sektorot vo romskata zaednica za efikasno i odr`livo proizvodstvo.

2. Domuvawe

Dolgoro~na cel:

Od 2005 do krajot na 2015 brojot na romskite naselbi koi nemaat osnovna infrastruktura (voda, struja, kanalizacija, asfaltirani pati{ta}) }e bide namalen za 50%. Istoto }e se realizira vo sorabotka pome|uvladini i nevladini, doma{ni i me|unarodni institucii, organizacii i fondacii.

Kratkoro~ni celi:

NVO sektorot }e podgotvi proekti i programi vo periodot od 2005 do 2009 za 60% od semejstvata koi `iveat vo erozivni naselbi da bidat dislocirani vo bezbedni lokacii za `iveewe.

Do krajot na prvata polovina na 2005 da se formira lobi grupa koja kontinuirano }e lobira i zastapuva pred Vladata na Republika Makedonija za re{avawe na urbanisti-kite problemi na romskata zaednica koi se odnesuvaat na nelegalizirane naselbi i lo{ata infrastruktura, a poseben akcent }e se stavi na zgri`uvawe na licatabezdomnici.

3. Obrazovanie

Dolgoro~na cel:

Do krajot na Dekadata na integracija na Romite }e se obezbedat uslovi (zakonska regulativa, svesnost i odgovornost) za celosen opfat na decata od romskata zaednica koi zadol`itelno }e zavr{uvaat osnovno obrazovanie.

Do 2015 brojot na `eni Romki vo visokoto obrazovanie }e se zgolemi za 50% vo sporedba so 2004 preku vladina programa za poddr{ka na obrazovaniето na Romite, a brojot na vraboteni `eni Romki so postoe-kiot obrazoven i soodveten kadar }e se zgolemi za 40% vo sporedba so 2004.

Kratkoro~ni celi:

Do krajot na 2005 vo ramkite na RNVO - Roma 2002 }e se formira tim od 100 volonteri koi kontinuirano }e rabotat na pomo{ za Romite u~enici vo osnovno obrazovanie za sovladuvawe na nastavnite programi.

Da se formira lobi grupa do krajot na prvata polovina na 2005 vo ramkite na RNVO - Roma 2002 koja }e lobira kaj donatorite koi obezbeduvaat stipendii za u~enici Romi, od istite sredstva da se formira nezavisen fond, od `ij interes podocna kontinuirano }e se obezbeduvaat nezavisni sredstva za stipendirawe na obrazovaniето na Romite.

Do krajot na 2005 da bide finalizirana programa za formirawe na mre`ana neformalni edukativni centri niz Republika Makedonija za dopolnitelna nastava i organizirawe na von{kolski aktivnosti za decata Romi, kako i zgri`uvawe na deca od pret{kolska voзраст.

Do krajot na 2005, vo sorabotka so Ministerstvoto za obrazovanie da se izgradat jasni i objektivni kriteriumi za ocenuvawe na u~enicite vo osnovnoto i srednoto obrazovanie.

4. Gralansko op{testvo, ~ovekovi prava i `enski pra{awa

Dolgoro~na cel:

Do 2015 od kapacitete na romskite nevladini organizaciji koi rabotat na poletu na gra|ansko op{testvo i ~ovekovi prava da se formira Centar za pravata na Romite na Republika Makedonija koj }e gradi i odr`uva baza na podatoci za pravata na Romite, }e nudi informacii za pravata na Romite do site zainteresirani i }e lobira i pravno }e gi zastapuva pravata na Romite pred doma{nite institucii i sudovi, kako i pred Evropskiot sud za ~ovekovi prava.

Kratkoro~ni celi:

Je se formira lobi-grupa od pretstavnici od RNVO 2002 i eminentni li~nosti od romskata zaednica do 2008, koja }e pridonesuva za pogolemo u~estvo na Romite vo instituciite na dr`avata.

Do 2010 ~lenkite na RNVO - Roma 2002 koi rabotat na ova pra}awe da pridonesat so sovetodavna rabota, informacii i edukacija na romskata zaednica, brojot na Romi bez dr`avjanstvo/apatridi da se namali pod 2%.

Do krajot na 2005 godina da se formira i obu~i tim na `eni liderki od redovite na RNVO - Roma 2002 koi kontinuirano }e rabotat na ohrabruvawe na `enata Romka za participacija vo op{testveni ot`ivot.

RNVO - Roma 2002 vo sorabotka so drugi organizacii i institucii da izdava godi{nizve}tai i monitoring publikacii za sostojbatana pravata na Romite vo Republika Makedonija.

5. Zdravstvo

Dolgoro~na cel:

Do 2015 na 75% od pripadnicite na romskata zaednica vo RM koi po bilo koj osnov nemaat zdravstveno osiguruvawe i primarna zdravstvena za}tita }e im se ovozmo`i primarna zdravstvena za}tita preku zdravstvenite programi i instituciite. RNVO 2002 }e u~estvuva vo celiot proces na implementacija.

Kratkoro~ni celi:

Do krajot na 2007 }e se napravi istra`uvawe za zdravstvenite potrebi na romskata zaednica i }e se podgotvat preporaki, zalo`bi i akcii koi treba da gi sprovede Vlada na RM, me|unarodnata zaednica i romskata zaednica, za podobruvawe na situacijata.

Do krajot na 2008 site deca od romskata zaednica da bidat vakcinirani i da se vovede praksa na kontinuirana zdravstvena za}tita na decata. Ova cel treba da bide realizirana od strana na Ministerstvoto za zdravstvo.

Soodvetnite organizacii od RNVO - Roma 2002 kontinuirano na seкои tri meseci }e sproveduvaat programa za edukativni rabotilnici za romskata populacija, osobeno za `enskata populacija, na tema zdravje na `enata, gri`a za zdravjeto vo periodot na bremenost, reproduktivno i seksualno zdravje, zdravje na novoroden-iwa i deca i t.n..

6. NVO Upravuvawe (razvoj)

Dolgoro~na cel:

Do krajot na 2012 site ~lenki na RNVO 2002 }e bidat programski i finansiski odr`livi i uspe{no }e gi upravuvaat i realiziraat organizaciskite celi.

Kratkoro~ni celi:

Do krajot na 2005 RNVO 2002 }e formira dve lobi grupi - edna za nacionalno i edna za me|unarodno pretstavuvawena interesitena mre`ata.

Do krajot na 2006, RNVO - Roma 2002 }e identifikuva 10 stranski organizacii koi se zanimavaat so problematikata na Romite i }e izgotvi programa za razmena na volonteri so istite, so cel razmena na iskustva i zgolemuwane na organizaciskite kapaciteti.

7. Diskriminacija

Dolgoro~na cel:

Do 2015 godina NVO sektorot, Vladata na RM i Sudot da formiraat zaedni~ka grupa za transparentno informirawe za sostojbatana tema diskriminacija.

Kratkoro~ni celi:

Do 2006 godina da se formira grupa za promocija, lobirawe i zastapuvawe na rodovata ednakvost vo romskata zaednica i nadvor odnea.

Do 2007 godina da se formira tim i otpo~ne so edukacija na studenti koi zavr}ile praven fakultet za prepoznavawe na diskriminacija i za}tita od diskriminacija.

Do 2008 godina ~elnkite na RNVO - Roma 2002 koi rabotat na za}tita od diskriminacija da formiraat ekspertska grupa koi }e gi monitorira i izvestuva doma}nata i stranskata javnost za sotojbata kaj romskata zaednica.

8. Kultura, nauka i mediumi

Dolgoro~na cel:

Do 2015 godina vo sorabotaka so Ministerstvoto za kultura i prestavnicite na romskata zaednica koi rabotat na promocijata na kulturata kaj Romite da izgotvat posebna strategija za razvoj na romskata kultura i otpo~nat so realizacija na istata.

Do 2015 godina da se otvori katedaraza romski jazik i kultura pri univerzitetot Kiril i Metodi.

Kratkoro~ni celi:

Do 2008 godina vo sekoj grad kade ima minimum uslovi (15 u~enici) da se otvori paralelka za fakultaivno u~ewe na romski jazik

Do 2010 tri pati da se zgolemi brojot na lokalni mediumi koi se osnovani od strana na prestavnici od romskata zaednica.

Do 2010 da se dobie nacionalna koncesija na eden elektronski medium i da se izdava eden pi}an medium koi go rakovodat prestavnici na romskata zaednica.

9. Sport, mladi i ekologija

Dolgoro~na cel:

Do 2015 godina RNVO- Roma 2002 da izraboti dodatok na nacionalniot ekolo}ki plan za romskite zaednici i za istiot da se zalo`i kaj ministerstvoto za transport i vrski za otpo~nuvawe so realizacija.

Do 2015 godina da se formira Maldinski informativen cenatr i adminstrativnite tro}oci bidat finasirani od Agencijata za sport i maldi na Republika Makedonija.

Kratkoro~ni celi:

Vedna{ da se formiraatekolo{ki i maldinski zdru`enijakoi isclu-ivo }e gi tretiraatproblemitena mladite Romi.

IV. METODOLOGJA ZA IMPLEMENTACIJA NA STRATEGIJATA